

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЙНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

УДК 376.352.04

Юлія Картава
Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова

РОЛЬ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В РАННІЙ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

У статті показано корекційно-компенсаторне значення музичного виховання в розвитку слухового сприймання, формуванні музичних образів, мовлення й мотивації до спілкування, музично-ритмічних рухів дітей зі зниженим і глибокими порушеннями зору у віці немовляти, раннього та молодшого дошкільного віку. Виявлено, що недостатнє використання корекційно-розвивальних та виховних можливостей музичного мистецтва заважають процесу «входження» дитини в соціум, пристосування до нових умов життя. Автором обґрунтовано доцільність використання різних видів музичної діяльності під час проведення музичних занять із дітьми з порушеннями зору у віці від 0 до 3-х років, до яких належать: слухання-сприймання звуків довкілля і музики, спів, голосові ігри та звуконаслідування, артикуляційна гімнастика, музично-пластичні рухи, музично-рухові й пальчикові ігри.

Ключові слова: музика, музичне виховання, види музичної діяльності, діти з порушеннями зору, соціалізація, соціальна адаптація, корекція, компенсація.

Постановка проблеми. Найважливішим фактором і умовою розвитку дитини виступає соціальне середовище, залучення до якого є першочерговим завданням виховання з раннього дитинства й передбачає «відкриття шляхів для оптимального засвоєння норм суспільства, а, головне, розширення здібностей саморозвитку» [9]. Пріоритетну роль у забезпеченні адаптації дитини раннього віку до нових соціальних умов відіграє родина, у колі якої виникають перші соціальні зв'язки, сприймання й засвоєння життєвого досвіду, суспільних норм, звичок та традицій, залучення до діяльності (Т. Алексеєнко, М. Боришевський, О. Докукіна, В. Котирло, Л. Островська, В. Постовий, С. Тищенко та ін.). Надалі, цю роль бере дошкільний навчальний заклад.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що в дошкільному віці необхідно формувати в дітей навички соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовність співпереживати та співчувати іншим. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом уходження дитини в соціум, що вимагає вміння узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства [1].

Особливо актуальним стає залучення до соціального життя дитини з порушеннями зору раннього віку, оскільки, як зазначено у вітчизняній тифлопсихологічній літературі, відставання такої дитини від рівня розвитку зрячої відбувається в досить ранньому віці, хоча в зовнішній поведінці

важко виявити більш конкретні відмінності, ніж зниження її загальної активності [5–8].

Аналіз актуальних досліджень. Вивченням впливу соціальної середовища на розвиток дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями зору займалися Л. Дружиніна, Е. Єрастова, В. Єрмаков, А. Литвак, Л. Осіпова, Л. Солнцева, Д. Маллаєв, Л. Плаксіна, В. Феоктистова, Л. Фомічева, Г. Якунін та ін. Ними відмічено, що порушення соціальних контактів призводить до низки відхилень щодо формування особистості дитини з порушеннями зору й може при відсутності або недостатньому кваліфікованому педагогічному втручанні викликати появу негативних особливостей.

Проблему своєрідності розвитку дітей із зоровою патологією й визначення засобів корекції при порушеннях зору висвітлювали у своїх роботах учені-тифологи Р. Боскіс, Л. Вавіна, Т. Власова, Л. Волкова, Л. Грігор'єва, І. Гудим, Т. Дегтяренко, В. Денискіна, В. Єрмаков, А. Литвак, Л. Плаксіна, Є. Синьова, Т. Свирид'юк, Л. Солнцева, К. Тупоногова, С. Федоренко, В. Феоктистова.

Особливості корекційно-розвивального впливу музичного мистецтва на особистість дітей із порушеннями зору відображено в науково-методичних працях І. Гудим, О. Єльнікової, М. Земцової, Ю. Картавої, В. Кручиніна, Л. Куненко, Л. Нафікової, Н. Остапенко, В. Ремажевської, Є. Синьової, В. Феоктистової та ін. Ними зазначено, що ушкодження зорового аналізатору або повне його виключення призводить до порушення взаємозв'язків із середовищем, фрагментарості сприймання об'єктів навколишньої дійсності. Вади зору негативно впливають на розвиток психічних процесів, мовлення (спричиняючи вербалізм), духовної сфери; сприяють прояву негативних рис особистості (егоїзму, замкненості, занурення у свій дефект, появі утриманських настроїв тощо), що негативно впливає на включення і взаємодію такої дитини в соціумі. Тому, для такої дитини музика є тим додатковим, емоційно насиченим джерелом пізнання й диференціації різнобарвних звуків оточуючого світу, який допомагає певною мірою компенсувати й коригувати її недосконалі уявлення про образи довкілля та емоційні характеристики через зміст музичних творів і комплекс засобів музичної виразності.

Людмилою Куненко підкреслено багатофункціональність музичного мистецтва і його корекційно-розвивальний потенціал, що допомагає природно, ненав'язливо, коректно не лише коригувати розвиток і пов'язані з ним утруднення, а й попереджувати певні вторинні прояви. Компенсаторний вплив музичного виховання переважає повну або часткову перебудову аналізаторних систем завдяки таким якостям сенсорної організації людини, як пластичність і динамічність [4].

Таким чином, аналіз наукових досліджень довів, що саме музичне мистецтво має невичерпний потенціал виховного й корекційного впливу на

особистість дитини, сприяє розиткові аналізаторних систем на поліомодальній основі, що є основною умовою розвитку компенсаторних механізмів у дитини з порушеннями зору й позитивно впливає на входження дитини у світ соціальних стосунків, забезпечуючи подальшу її соціальну активність.

Тому **метою** нашої роботи є обґрунтування ролі музичного виховання в ранній соціальній адаптації, корекції недоліків і компенсації основного дефекту в дітей з порушеннями зору.

Виклад основного матеріалу. Соціальна адаптація – специфічна форма соціальної активності, пов'язана зі входженням та приведенням об'єктивних і суб'єктивних особливостей особистості у відповідність до нових соціальних умов (Д. Андреева, В. Казначеев, О. Кононко, В. Слюсаренко, А. Фурман та ін.).

Випадіння або глибоке порушення функцій зору, перш за все, позначається на фундаментальній властивості діяльності людини – активності. Найбільш чітко зниження активності в дітей із порушеннями зору спостерігається в перед-дошкільному і дошкільному віці. Відзначаючи основну особливість сліпого дошкільника, Л. Солнцева підкреслювала, що сліпота як первинний дефект, вже в перші місяці викликає у сліпонародженого немовляти вторинні відхилення в розвитку, що виражаються в меншій активності й рухливості, пізнішому виділенні окремих специфічних подразнень від життєво важливих для дитини предметів і явищ навколишнього світу [7].

До двох-трьох місяців життя немовля з глибокими порушеннями зору за характером реакцій і поведінки майже не відрізняється від зрячої дитини того самого віку. З п'яти-шести місяців патологія починає помітно проявляти себе, і малюки відстають від однолітків у психічному, фізичному та емоційному розвитку, що в подальшому виражається в малій рухливості, зниженому настрої, тенденції до замкненості, «занурення в себе» і, як наслідок, призводить до ігнорування контактів з іншими дітьми [5–6]. Тобто, відсутність або неповнота зорових сприймань у цьому віці завдає дитині такий збиток, який не компенсується в перед-дошкільному й дошкільному віці. Отже, основна проблема дітей із порушеннями зору – це труднощі в освоєнні навколишнього світу та «входженні» в нього.

Результати вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень свідчать, що раннє виявлення й рання комплексна допомога в розвитку з перших днів життя дозволяють попередити появу багатьох проблем у подальшому житті незрячої дитини, скоригувати вже наявні вади розвитку й досягти в подальшому значного зниження ступеня соціальної недостатності [6].

Музика супроводжує людину з перших днів і протягом усього життя. Л. Куненко акцентує увагу на тому, що сприймання музики дитиною з порушеннями зору відбувається з перших днів її життя через канали масової комунікації, пісенну творчість рідних, знайомих. Поєднуючись із

розвитком чуттєвої сфери, вона стає привабливою, пізнавально й емоційно насиченою, життєво необхідною сферою існування сліпої і слабозорої дитини, допомагає накопиченню в неї музично-естетичного досвіду, що забезпечує полісенсорність взаємодії з прекрасним [4]. За допомогою музичних творів дитина емоційно пізнає світ і себе. Вона знаходить у музиці відгуки того, що пережила, відчувала [3].

Музика вважається найбільш доступним видом мистецтва для дітей раннього віку, які ще не здатні сприймати літературу, живопис та ін. [10]. Для дитини, яка розвивається в умовах зорової ізоляції, музика набуває особливої значущості для «входження» її у оточуюче середовище, у світ стосунків, оскільки відкриває додатковий інформаційний звуковий канал, насичує уявлення про явища природи та об'єкти довкілля емоційними характеристиками, коригує, уточнює, поповнює знання про оточуючий світ та взаємодії в ньому, духовно збагачуючи особистість із перших днів життя, активізуючи її діяльність [4].

Сучасний стан педагогічної теорії і практики родинного виховання свідчить про недостатнє використання розвивальних та виховних можливостей музичного мистецтва в напрямі формування та розвитку компенсаторних механізмів і корекції вторинних недоліків, що заважають процесу інтегрування дитини в суспільство, пристосування до нових умов життя. Тому нами здійснено спробу розкрити корекційно-компенсаторний потенціал музичного виховання через постановку корекційно-розвивальних завдань, що реалізуються в період немовляти та раннього дошкільного віку дітей із порушеннями зору за допомогою доступних засобів музичної діяльності. До таких завдань належать:

1. Розвиток слухового сприймання.
2. Формування та розвиток музичних образів.
3. Розвиток мовлення та мотивації до спілкування.
4. Розвиток музично-ритмічних рухів.

Розвиток слуху в дітей із порушеннями зору відбувається в основному тими самими темпами, що й у тих, хто нормально бачить. Розвинений слух є дистантним аналізатором, який інформує про простір, об'єкти і їх взаємодію й обумовлює вироблення більш тонкої диференціації звукових якостей навколишнього предметного світу [8]. Л. Солнцева зазначала, що розвиток дистантного слухового сприйняття в поєднанні з контактним тактильним і дотиковим, установа зв'язків між об'єктами, що сприймаються на дотик і їх звуковою характеристикою, дозволяє сліпій дитині виділяти звук як сигнальну ознаку предметів і явищ. Це є важливою умовою розвитку компенсації сліпоти [7]. Таким чином, слухове сприймання для сліпих дітей є важливим засобом психічного розвитку й потребує активної стимуляції [6].

Так, у період від 0 до 3-х місяців малюкам з проблемами зору необхідно навчитися не лише чути різноманітні звуки, а й концентрувати увагу на їх сприйнятті. Для цього можна використовувати різні дитячі музичні інструменти та голоси тварин, близьких їй людей. Необхідно, щоб дитина могла чути якомога більше несхожих звуків (бринькання брязкальця, дзвін дзвоника, спів, гуркіт барабана, звучання ксилофона), джерело яких розташовують з різних сторін дитини.

Для встановлення логічного зв'язку між джерелом звуку й самим звуком необхідно більше розмовляти з дитиною і співати їй колискові пісні. У цьому процесі повинні брати участь люди з найближчого оточення дитини, слухаючи яких, дитина вчиться розрізняти й виокремлювати голоси [6].

Від 3-х до 6 місяців дитина повинна вже реагувати на звук та повертатися до його джерела. Цьому сприяє використання звукових іграшок або дитячих музичних інструментів з приємним м'яким не гучним звуком. Батькам дітей із порушеннями зору необхідно навчати малюка визначати на слух, де дзвенить іграшка чи інструмент, повертатися у бік звучання і проводити рукою дитини до його джерела. Надалі (від 6 до 12 місяців) сліпу дитину продовжують вчити визначати джерело звуку, знаходити джерело звуку рукою й бажати здійснити рух у бік звучання. При цьому, не можна пересувати джерело звуку до руки дитини, у зв'язку з тим, що це не дасть їй можливості дізнатися, звідки йде звук.

У цей період, з метою розвитку диференціації слухового сприймання, необхідно давати слухати різні звуки довкілля, мелодії і спонукати визначати, хто або що їх видобуває. Для цього використовують різні джерела звуків: свистки, дзвіночки, целофан, кастаньєти, плескання в долоні, магнітофонний запис звуків, що видаються тваринами, звуків повсякденного життя або мелодії чи пісні. Для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором передають звук прямо перед їх обличчям, а далі переміщують його джерело праворуч чи ліворуч від дитини. Надалі можна співати або видавати смішні звуки, пересуваючись по кімнаті.

На другому та третьому роках життя відбувається подальша робота з розвитку слухового сприймання, а саме диференціації звуків оточуючого середовища. У цей період необхідно навчати дитину розпізнавати звуки природних явищ: звуки води, дощу, моря, шелест листя; звуків живої природи: спів птахів, крик дельфінів; звуків, які видають домашні та дикі тварини (в запису, наживо) та навчати дитину ритмічному звуконаслідуванню як під музичний супровід, так і без нього. Особливо в цей період важливим є формування й розвиток музичного слуху і музичних уявлень. Для цього доцільно розповідати казки з музичним супроводом, співати пісні або разом із дитиною слухати записи музичних казок, у яких кожен персонаж повинен говорити «своїм» голосом [6].

Низкою науковців (Н. Ветлугіна, Б. Теплов та ін.) підкреслено, що сприймання музики дітьми передбачає активну діяльність, що включає спочатку накопичення музичних уявлень, а далі їх диференціацію і лише після цього формування ставлення до почутої музики. Ця робота пов'язана з тонкими переживаннями дитини, з умінням співставити образи оточуючої дійсності з музичними образами [3; 14]. Для *формування й розвитку музичних образів* із самого раннього дитинства батьки повинні спонукати незрячого малюка, або малюка зі зниженим зором до музичних занять. Вже у віці немовляти слід влаштовувати щоденні 5–10 хвилинні «сеанси» слухання ритмічної негучної музики з красивою мелодією. При цьому можна виконувати з нею ритмічні рухи, а саме легке розгойдування, підстрибування дитини на руках, танці разом із мамою, гру її ніжками, ручками, катання на плечах, качання на колінах тощо. Надалі ці ритмічні рухи доцільно виконувати під музичний і вербальний супровід, виконуючи дитячі потішки, пестушки, примовки, які допомагають дитині увійти у світ музики і зрозуміти, що кожна мелодія несе в собі зміст. Важливо, щоб після таких музичних «п'ятихвилинок» дитина залишалася не в тиші та ізоляції, а в атмосфері природних побутових звуків – голосу матері, її кроків по квартирі, криків дітей на вулиці, шуму трамваїв або закипаючого на плиті чайника тощо, адаптуючись тим самим до навколишнього світу. На другому та третьому роках життя доцільно вчити дітей виконувати музично-пластичні рухи – зображення рухів знайомих тварин під музичний супровід. У дітей формуються зв'язки між виразними музичними засобами і пластичним їх вираженням, що сприяє створенню відповідного образу.

Дослідження науковців указують, що різноманітні музичні враження в ранньому віці дуже важливі для нормального *мовленнєвого розвитку* дитини й *мотивації її до спілкування*. Впливаючи на слухову сферу, музика збагачує сенсорний досвід дитини і, на основі сформованого немовленнєвого слуху, відбувається розвиток мовленнєвого [10]. Розуміючи важливу роль музики на ранніх етапах онтогенезу, В. Бехтерев рекомендував використовувати її для стимуляції мовленнєвого розвитку дитини раннього віку. Також він стверджував, що від детальної розробки питання музичного виховання з раннього віку значною мірою залежить естетичний та, як наслідок, моральний розвиток особистості [2].

Л. Солнцевою у праці «Шляхи компенсації сліпоти» зазначено, що першою необхідною умовою формування компенсаторних процесів є постійне спілкування з дитиною, збудження всіх збережених аналізаторів [7]. Тому музичні заняття з дітьми раннього віку в більшому ступені повинні бути орієнтовані на розвиток дитини, формування в неї мотивації й можливостей до спілкування і взаємодії з дорослими.

У програмі розвитку дітей сліпих та зі зниженим зором від народження до 6 років (2012 р.) одними з завдань комунікативного

розвитку в період немовляти є розвиток артикуляційного апарату засобами гуління, агукання, лепету, наслідування голосу дорослих та навчання слухати, чути й розрізняти інтонації голосу дорослого, звуки природи, музичних інструментів, мовних і немовних звуків тощо [6]. Це завдання ефективно вирішується під час музичних занять дорослих із дітьми. Так, від 0 до 3 місяців дитині необхідно співати різні пісеньки з різною інтонацією голосу та проспівувати свої дії. Під час співу необхідно нахилитися до сліпої дитини ближче, класти ручки малюка на своє обличчя, горло, губи.

Від 3-х до 6 місяців дитина прислухається до звуків мовлення й реагує на інтонацію. Тому доцільно грати в музичну гру «Звукова луна», сутність якої – повторити та проспівати за малюком, змінюючи інтонацію голосу, ті звуки, які він виголошує. У відповідь дитина повинна виголосити ці звуки іще раз. Від 6-ти до 9-ти місяців доцільно залучати до музичних занять усіх членів родини. Рекомендовано грати з ними в такі музично-ритмічні ігри «Ку-ку», «Ладусі», «Сорока-ворона» при цьому чітко й ритмічно вимовляти або проспівувати різні забавлянки, супроводжуючи їх рухами.

Від 9-ти до 12-ти місяців дитина вже використовує інтонаційне забарвлення свого голосу, наслідуючи інтонацію дорослих, починає експерименти з тембром і гучністю голосу. У цьому випадку доцільно грати з дитиною в музичні ігри з різним тембровим окрасом та динамікою.

На другому і третьому роках життя для розвитку мовлення й мотивації до спілкування доцільно давати дітям слухати музичні казки, співати разом із дитиною пісні або слухати музичні записи, запам'ятовувати невеликі за обсягом дитячі пісеньки. У цей період стає неодмінною артикуляційна гімнастика, яку слід застосовувати для активізації м'язів артикуляційного апарату й мимічних м'язів обличчя, вправляння у правильному вимовлянні голосних (*а, о, у, е, і*) і приголосних (*м, н, п, б, т, д, к, г, ф, в*) з різною силою голосу і швидкістю. Рекомендовано давати дитині можливість копіювати слова дорослого з цими звуками й розвивати вміння чітко, ритмічно розповідати або проспівувати потішки, невеликі вірші, пісеньки. Доцільно грати в голосові гри (за методикою В. Ємельянової) «Фонопедичний метод розвитку голосу». Унаслідок таких музичних занять відбувається рух дитини в розвиткові мовлення й мотивації до спілкування [3].

Розвиток музично-ритмічних рухів. Третьою умовою створення системи компенсації сліпоти (за Л. Солнцевою) є активізація моторної діяльності дітей, розвиток їх рухів [7]. Для дітей із порушеннями зору формування музично-ритмічних рухів є важливим засобом орієнтування у просторі, в оточуючому світі та в інформації. Руховий аналізатор лежить в основі вміння точно, економічно і правильно виконувати рухи в навчальній, трудовій та побутовій діяльності.

З перших місяців життя діти емоційно-рухово реагують на характер музики, спів дорослих. Музично-ритмічні рухи на першому році життя

виражаються в чисто імпульсивній реакції на музику й відмічаються наслідуванням. Дітям раннього віку, у тому числі з порушеннями зору, властивий інтерес до ритмічно повторювальних одноманітних дій. Це стає опорою при організації ритмічної гри з такою дитиною. На другому-третьому році життя дитина готова до самостійних музично-ритмічних проявів: у музично-ритмічних рухах вона передає характер персонажу, може виконувати самостійно окремі дії, але утруднюється пов'язати їх в єдине ціле. Нерідко дитина намагається передати оплесками метричну пульсацію музики. У ранньому віці діти з великим задоволенням включаються у світ музики, пританцювуючи, підспівуючи дитячі пісні, хоча їх виконання ще недосконале. Поступово, у процесі цілеспрямованого музичного виховання, у дитини з'являється досвід музичної діяльності, формується, розвивається точність і виразність музично-ритмічних рухів [10].

Особливу увагу слід приділити розвитку дрібної моторики. Фізіологами (М. Кольцовою, І. Павловим, І. Сеченовим та ін.) доведено, що тренування пальців рук стимулює розвиток певних зон кори головного мозку, що, у свою чергу, впливає на розвиток мовлення, розумової активності, логічного мислення, пам'яті, зорового і слухового сприйняття дитини, формує посидючість і вміння концентрувати увагу. Розвиток у дітей із порушеннями зору м'язової сили пальців провідної руки та координації рухів обох рук є необхідними для подальшого оволодіння ними навичками письма. Розвинута дрібна моторика пальців і кистей рук сприятиме в подальшому оволодінню прийомами дактильного сприйняття об'єктів і вміння виконувати практичні дії за участю тактильно-рухового аналізатора, що надасть можливість дітям із порушеннями зору найбільш точно представляти предмети і простір та бути більш активними, допитливими в житті.

До розвитку дрібної моторики дитини слід приступати з раннього віку. Велику допомогу в цьому можуть надати музичні пальчикові ігри-потішки, такі, як «Сорока-білобока», «Пальчик-хлопчик» та ін. Пальчикові ігри обов'язково супроводжуються співом батьків і дитини. Під час музичних занять із дитиною необхідно сприяти опануванню життєво необхідними рухами, спонукати до активного самостійного виконання рухових дій, заохочувати до участі в руховій діяльності разом із дорослим та однолітками, розвивати бажання займатися музично-руховою діяльністю.

Дитина повинна отримувати від музичних занять радість, емоційне задоволення. Час для занять із дітьми має бути спеціально виділено в розпорядку дня. Найоптимальніший – з 10 до 12 години, коли дитина весела й активна. При роботі з дітьми з порушеннями зору потрібно враховувати тривалість занять. Зазвичай для дітей до 1,5 років – це 10 хвилин, до 2,5–3 років – 15 хвилин. На заняттях дітей не потрібно надмірно емоційно перевантажувати. Кращий час закінчити заняття – коли дитина не втратила ще до нього інтерес.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, проведений аналіз літературних джерел довів необхідність проведення музичних занять із дітьми з порушеннями зору у віці немовляти та раннього дошкільного віку, спрямованих на корекцію вторинних відхилень, що зумовлені зоровою патологією, формування компенсаторних способів діяльності, що забезпечують нормальний розвиток дитини в умовах сенсорної депривації і сприяють соціальній адаптації та інтеграції в суспільство. Корекційно-компенсаторний вплив музичного виховання досягається за рахунок систематичної участі дітей раннього та молодшого дошкільного віку в різних видах музичної діяльності, а саме: слухання-сприймання звуків довкілля й музики, співу, голосові ігри та звуконаслідування, артикуляційна гімнастика, музично-пластичні рухи, музично-рухові і пальчикові ігри тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Електроний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponent-doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/.
2. Бехтерев В. М. Значение музыки в эстетическом воспитании ребенка с первых дней его детства / В. М. Бехтерев / Проблемы развития и воспитания человека / под ред. А. В. Брушлинского и В. А. Кольцовой. – М. : Издательство «Институт практической психологии», Воронеж : МОДЭК, 1997. – 416 с.
3. Константинова И. С. Музыкальные занятия с особым ребенком : взгляд нейропсихолога / И. С. Константинова. – М. : Теревинф, 2013. – 352 с.
4. Куненко Л. О. Використання музики як корекційно-компенсаторного і терапевтичного засобу у спеціальній школі / Л. О. Куненко // Медико-психологічні проблеми дефектології: зб. наук, праць. – Херсон : ПО «Терра», 2001. – С. 97–103.
5. Литвак А. Г. Тифлопсихология : учеб. пособие для студ. пед. Ин-тов / А. Г. Литвак. – М. : Просвещение, 1985. – 208 с.
6. Програма розвитку дітей сліпих та зі зниженим зором від народження до 6 років : програмно-методичний комплекс / укл. Л. С. Вавіна, В. А. Бутенко, І. М. Гудим. – Київ, 2012 – 416 с.
7. Солнцева Л. И. Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста / Л. И. Солнцева. – М. : Педагогика, 1980. – 192 с.
8. Соломатина М. В. Влияние социальной среды на развитие дошкольника с нарушениями зрения [Електроний ресурс] : за результатами V Международной студенческой электронной научной конференции «Студенческий научный форум» 15 февраля – 31 марта 2013 года. – Режим доступа : <http://www.scienceforum.ru/2013/97/39>
9. Фельдштейн Д. И. Психология развития личности в онтогенезе / Д. И. Фельдштейн. – М. : Педагогика, 1989. – 206 с.
10. Яхнина Е. З. Методика музыкально-ритмических занятий с детьми, имеющими нарушения слуха : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. З. Яхнина / под ред. Б. П. Пузанова. – М. : Гуманит. издат. центр «ВЛАДОС», 2003. – 272 с.

РЕЗЮМЕ

Картавая Ю. Роль музикального виховання в ранній соціалізації дітей з порушеннями зору.

В статті освітлена проблема корекційно-компенсаторного значення музикального виховання в розвитку слухового сприйняття, формуванні музикальних образів, мови та мотивації до спілкування, музично-ритмічних рухів дітей з пониженим та глибокими порушеннями зору в дитинстві та ранньому дошкільному віці. Виявлено, що недостатнє використання корекційно-розвиваючих та виховательних можливостей музикального мистецтва перешкоджає процесу «входу» дитини в суспільство, адаптації до нових умов життя. Автором обґрунтовано цільовість використання різних видів музичної діяльності в час проведення музичних занять з дітьми з порушеннями зору в віці від 0 до 3-х років, до яких належать: слухання-сприйняття звуків оточуючого середовища та музики, спів, голосові ігри та звукоподражання, артикуляційна гімнастика, музично-пластичні рухи, музично-двигальні та пальчикові ігри.

Ключеві слова: музика, музикальне виховання, види музичної діяльності, діти з порушеннями зору, соціалізація, соціальна адаптація, корекція, компенсація.

SUMMARY

Kartavaya Y. The role of music education in the early socialization of children with visual impairments.

In the article the problem of correction and compensatory value of music education in the development of auditory perception, formation and development of musical images, speech and motivation to communicate, musical and rhythmic movements of children with low and deep visual impairment in infancy and early school age is revealed. It is found out that insufficient use of remedial developmental and educational opportunities for musical art hinder the process of “entering” the child in society, to adapt to new conditions of life.

Blindness as a primary defect in the first months of a child born blind causes secondary developmental disorders lead to less activity and mobility, the late allocation of certain specific stimuli of vital importance to the child objects and phenomena of the world. Musical art has an inexhaustible potential of the educational and correctional impact on the child’s personality, contributes to the development of the analyzer systems for multimodal basis, which is the main condition for the development of compensatory mechanisms in a child with visual impairment affects the occurrence of a child into the world of social relations, providing further its social activity.

The author proves the expediency of the use of different types of musical activities during music classes with children with visual impairment aged from 0 to 3 years which include: hearing-perception of environmental sounds and music (nature sounds, musical instruments, human voices, household noise, music in live performance, quietness, nursery rhymes, jokes, children’s songs, musical fairy tales and others), singing, games and onomatopoeia voice, articulation exercises, musical-plastic movement, musical movement and finger games. The systematic implementation of these kinds of musical activity would greatly neutralize the negative impact of the primary defect, facilitate and accelerate the process of compensatory adaptations that will further reduce the degree of handicap children of studied category.

Key words: music, music education, types of musical activity, children with visual impairments, socialization, social adaptation, correction, compensation.